

Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

SIVISTYSVALIOKUNNALLE

**Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja VNS 1/2023
Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027.**

Suomen Kansanopistoyhdistys kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua. Kansanopistoyhdistys keskittyy lausunnossaan erityisesti valiokunnan valitsemiin teemoihin, jotka ovat vapaa sivistystyö ja koulutuksen tasa-arvo (koulutustason nostaminen ja oppimiseröjen kaventaminen – ml. lukutaito ja muiden perustaitojen saavuttaminen sekä koulutuksen alueellinen saavutettavuus).

Vapaa sivistystyö

Hallituksen esityksessä talousarvioksi vuodelle 2024 (talousarvion momentti 29.10.31) kohdennetaan 20,5 miljoonan euron säästöt vapaan sivistystyön oppilaitoksiin, jotka järjestävät koulutusta kaikille suomalaisille. Rahoituksen vähennys olisi noin 12 prosenttia vapaan sivistystyön kokonaisrahoituksesta. Vapaan sivistystyön rahoitusta on vähennetty jo kolmeen otteeseen viimeisen 15 vuoden aikana. Näiden aiempina vuosina tehtyjen leikkausten heikentävä vaikutus rahoitukseen on ollut jo noin 18%. Aiemmistä leikkauksista tehtiin aikanaan pysyviä, joten ne vaikuttavat edelleen oppilaitosten taloutta heikentävästi. Kansanopistoyhdistys toteaa, että vapaan sivistystyön toiminta- ja kehittämisedellytykset vaarantuvat vakavasti jatkuvasta rahoituksen vähentämisestä. Kansanopistojen osalta leikkaus on talousarvioesityksessä vuodelle 2024 2 miljoona euroa. Kansanopistojen opiskelijat opiskelevat pitkäkestoisessa ja päätoimisessa koulutuksessa ja heillä ei ole mahdollisuuksia rahoittaa opintojaan esimerkiksi työssä käymällä. Vaikka leikkaus on noin 10% vapaan sivistystyön kokonaisrahoituksen vähennyksestä, kiristää se kansanopistojen jo ennestään tiukkaa taloudellista tilannetta.

Kansanopistoyhdistys katsoo, että rahoituksen vähentäminen vaikuttaa koulutuksen saavutettavuuteen ja tasa-arvoon. Rahoituksen vähentyessä, oppilaitokset ovat pakotettuja vähentämään koulutustarjontaa. Tämä johtaa koulutuksen saavutettavuuden heikkenemiseen. Erityisesti harvemmin asutuilla paikkakunnilla on jo ennestäänkin vähän koulutustarjontaa, leikkaukset heikentävät tilannetta. Jokaiselle vapaan sivistystyön oppilaitosmuodolle on määritelty tehtävä laissa vapaasta sivistystyöstä. Oppilaitosten mahdollisuudet toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä heikkenevät.

Myös mahdollisuudet kohdentaa koulutusta heikoimmassa asemassa oleville heikkenevät. Valtio rahoittaa vapaan sivistystyön opinnoista 57%. Lopun rahoituksen oppilaitos hankkii itse. Poikkeuksena tästä ovat oppivelvolliset ja kotoutumissuunnitelman mukaisesti opiskelevat maahanmuuttajat. Kansanopistojen opiskelijamaksuja ei ole mahdollista nostaa. Myös laki vapaasta sivistystyöstä edellyttää, että opintomaksut ovat kohtuullisia (24§). Oppilaitoksissa luottotappiot ovat jo nyt kasvussa. Opiskelijamaksujen nostaminen vähentäisi opiskelijoita ja kohdentaisi tarjontaa hyvätuloisille. Vapaan sivistystyön opintoseteleitä haetaan moninkertainen määrä siihen verrattuna, mitä voidaan myöntää. Tämä kertoo osaltaan siitä, että opiskelijoilla on vaikeuksia maksaa koulutuksesta. Opintosetelirahoitus riitti vuonna 2023 vain 31 % sitä hakeneista. Talousarvioesityksessä vuodelle 2024 opintosetelirahoitus pidetään edellisvuosien tasolla, jolloin sen taso on edellä kuvatulla tavalla riittämätön.

Kansanopistoyhdistys esittää, että vapaan sivistystyön rahoitusleikkaukset perutaan. Ne ovat ristiriidassa hallituksen demokratian vahvistamiseen, työllisyyden parantamiseen ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseen sivistyksen keinoin liittyvien tavoitteiden kanssa.

Koulutuksen tasa-arvo

Talousarvioesityksessä tuodaan esille, että hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen ja oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen. Korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Kansanopistoyhdistys pitää näitä tavoitteita kannatettavina. Kansanopistot voivat vastata osaltaan suomalaisen yhteiskunnan osaamis- ja koulutustason nostamista koskeviin vaatimuksiin. Talousarvioesityksessä vuodelle 2024 kohdennetaan kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuun vapaan sivistystyön koulutukseen 3 miljoonan euron lisärahoitus. Kansanopistoyhdistys pitää kohdennusta erinomaisena ja katsoo, että se lisää koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Kansanopistojen järjestämä koulutus oppivelvollisille mahdollistaa opinnoissa etenemisen niille nuorille, joilla on hankaluuksia edetä opinnoissaan peruskoulutusta toiselle asteelle ja erilaisia oppimisen esteitä. Koulutusta on järjestetty vuodesta 2021 oppivelvollisuuslainsäädännön perusteella. Opiskelijoiden kohtaamisessa, oppimisvalmiuksien parantamisessa ja yhteisöllisyyden rakentamisessa kansanopistojen osaaminen on erinomaista. Vuodelle 2024 kohdennettu lisärahoitus mahdollistaa laskennallisesti opiskelijamäärän kasvattamisen 580 opiskelijalla, aikaisemman 650 "opiskelijapaikan" lisäksi. Näin koulutus mahdollistuisi noin 1230 opiskelijalle. Rahoituslisäyksellä katetaan kuitenkin vain opintojen opiskelijamaksuosuutta. Suoritteita ei tehtävään lisätä ja näin edellä kuvattu vapaan sivistystyön rahoitusleikkaus heikentää opistojen mahdollisuuksia hoitaa myös tätä tehtävää.

Talousarvioesityksessä 2024 ja selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi keskeiseksi tavoitteeksi nostetaan korkeakoulutustason nostaminen erityisesti nuorten aikuisten osalta. Sivistysvaliokunta on ottanut asiaa kantaa aiemminkin. Se (SiVM 19/2021 vp) piti käsittelyssään tärkeänä, että "joustava pääsy korkeakouluopintoihin turvataan ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä vahvistetaan vapaan sivistystyön roolia korkeakoulujen yhteistyökumppaneina. Vapaa sivistystyö voi valtakunnallisena verkostona huolehtia, että avoimia korkeakouluopintoja on kaikkien saatavilla taloudellisesta asemasta ja kotipaikasta riippumatta." Suomen Kansanopistoyhdistys esittää, että korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä hyödynnetään kansanopistoverkoston osaamista ja käynnistetään välittömästi selvitystyö niistä toimenpiteistä, joiden avulla kansanopistot nivelvaiheita tukevana oppilaitoksena voivat parantaa nuorten aikuisten mahdollisuuksia sijoittua korkeakouluopintoihin ja suorittaa opinnot loppuun.

Talousarvioesityksessä vapaan sivistystyön kieli- ja kotoutumiskoulutukseen on varattu 16,83 miljoonaa euroa. Osa rahoituksesta kohdentuu ukrainalaisten tilapäistä suojelua saavien koulutuksen järjestämiseen. Tämä rahoituskokonaisuus on tärkeä vapaan sivistystyön tehtäviä. Kansanopistoyhdistys pitää hyvänä myös 1 miljoonan euron rahoituslisäystä ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen järjestämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alalle on lisätty rahoitusta maahanmuuttajaaitien aseman parantamiseen. Vapaan sivistystyön keskusjärjestöt ja opetus- ja kulttuuriministeriö ovat useita vuosia esittäneet, että kotivanhempien aseman parantamiseksi tulisi vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua kieli- ja kotouttavaan koulutukseen maksuttomasti. Tämä edellyttäisi rahoituksen lisäämistä ja vapaan sivistystyön lain muuttamista. Kotiäitien asemaa voidaan parantaa koulutuksen avulla. Vapaan sivistystyön oppilaitokset osaavat tämän koulutuksen järjestää. Kansanopistoyhdistys esittää, että kotiäitien asemaa parannetaan talousarviossa esitetyn työ- ja elinkeinoministeriön toimenpiteen sijaan kohdentamalla rahoitus kotoutumisajan ylittäneiden maahanmuuttajien kieli- ja kotoutumiskoulutukseen vapaassa sivistystyössä. Eduskunta on toistuvasti edellyttänyt, että vapaan sivistystyön edellytyksiä kieli- ja kulttuurikoulutuksen järjestämiselle kehitetään. Vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät voi tällä hetkellä tarjota maksutonta koulutusta kotoutumisajan ylittäneille (mm. kotivanhemmat). Tälle koulutukselle on ilmeinen tarve ja rahoitusta tulisi kohdentaa tämän tehtävän hoitamiseen.

Talousarviossa todetaan myös, että kotoutumiskoulutusta tulisi kehittää pidemmällä aikavälillä kokoamalla rahoitus yhteen kanavaan työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alalle. Useissa eri yhteyksissä on katsottu, että koulutus on keskeinen osa kotoutumista. Eriarvoistumisen välttämiseksi tulisi kiinnittää huomiota siihen, että kaikilla on mahdollisuus saada riittävä yleissivistys, kielitaito ja yhteiskuntataidot. Kansanopistoyhdistys katsoo, että kotoutumista tulee tarkastella vahvemmin osana koulutusjärjestelmää ja koulutuspoliittisia ratkaisuja. Kotoutumiskoulutuksen tuloksia ja vaikuttavuutta voidaan seurata

koulutusjärjestelmätoimijoiden osalta erittäin tehokkaasti, kun taas osana työllisyystoimia oppimistulosten arviointiin, opiskelijamäärien ja suoritteiden seurantaan ei ole vakiintuneita järjestelmiä tai toimintamalleja.

Selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi todetaan: ”Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuudistuksen vuoksi vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuksia alennetaan 7,5 milj. eurolla vuodesta 2027 lukien. Vähennyksen arvioidaan kohdistuvan pääasiassa kuntiin.” Kansanopistot järjestävät erittäin tuloksekkaasti vapaana sivistystyönä kotoutumiskoulutusta. Kansanopistot ovat pääosin yksityisesti omistettuja julkista tehtävää hoitavia oppilaitoksia. Näin ollen esitetyn leikkauksen vaikutukset eivät kohdennu pääasiassa kuntiin, vaan suoraan oppilaitoksiin. Kansanopistoyhdistys katsoo, että kotoutumisen kokonaisuudistuksessa tulee huolehtia siitä, että panostetaan vaikuttavaan koulutuksen järjestämiseen osana suomalaista koulutusjärjestelmää ja huolehditaan eduskunnan linjaamasta tavoitteesta vahvistaa vapaan sivistystyön oppilaitosten roolia kotoutumisen edistämisessä.

Yhteenveto:

- **Hallituksen esityksessä talousarvioksi vuodelle 2024 (talousarvion momentti 29.10.31) kohdennetaan 20,5 miljoonan euron säästöt vapaan sivistystyön oppilaitoksiin. Kansanopistoyhdistys esittää, että vapaan sivistystyön oppilaitosten vuosia kestänyt rahoituksen vähentäminen lopetetaan ja nyt talousarviossa esitetyt rahoitusleikkaukset perutaan. Ne ovat ristiriidassa hallituksen tavoitteen kanssa vahvistaa sivistyksen keinoin demokratiaa, parantaa työllisyyttä ja nuorten hyvinvointia. Leikkausten sijaan vapaan sivistystyön mahdollisuudet tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön.**
- **Talousarvioesityksessä vuodelle 2024 kohdennetaan kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuun vapaan sivistystyön koulutukseen 3 miljoonan euron lisärahoitus. Kansanopistoyhdistys pitää kohdennusta erinomaisena ja katsoo, että se lisää koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Vuodelle 2024 kohdennettu lisärahoitus mahdollistaa laskennallisesti opiskelijamäärän kasvattamisen 580 opiskelijalla, aikaisemman 650 ”opiskelijapaikan” lisäksi. Näin koulutus mahdollistuisi noin 1230 opiskelijalle. Rahoituslisäyksellä katetaan opintojen opiskelijamaksuosuutta. Suoritteita ei tehtävään lisätä ja vapaan sivistystyön rahoitusleikkaus heikentää opistojen mahdollisuuksia hoitaa myös tätä tehtävää.**
- **Talousarvioesityksessä 2024 ja selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi keskeiseksi tavoitteeksi nostetaan korkeakoulutustason nostaminen erityisesti nuorten aikuisten osalta. Kansanopistoyhdistys esittää, että korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä hyödynnetään kansanopistoverkoston osaamista ja käynnistetään välittömästi selvitystyö niistä toimenpiteistä, joiden avulla kansanopistot nivelvaiheita tukevana oppilaitoksena voivat parantaa nuorten aikuisten mahdollisuuksia sijoittua korkeakouluopintoihin ja suorittaa opinnot loppuun.**
- **Kehitetään maahanmuuttajaaitien asemaa kohdentamalla rahoitusta heille järjestettävään kieli- ja kotoutumiskoulutukseen vapaassa sivistystyössä talousarviossa esitettyjen toimien sijaan. Siirretään kyseinen rahoitus työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalle vapaan sivistystyön momentille 29.10.31 koulutuksen järjestämiseksi.**
- **Talousarviossa vuodelle 2024 esitetään, että kotoutumiskoulutusta tulisi kehittää pidemmällä aikavälillä kokoamalla rahoitus yhteen kanavaan. Useissa eri yhteyksissä on katsottu, että koulutus on keskeinen osa kotoutumista. Kansanopistoyhdistys esittää, että kotoutumista tarkastellaan jatkossa esitettyä vahvemmin osana koulutuspoliittisia ratkaisuja ja suomalaista koulutusjärjestelmää. Selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi v. 2024-2027 esitettyä leikkausta vapaan sivistystyön tuloksekkaaseen kotoutumiskoulutukseen ei tule toteuttaa.**

Suomen Kansanopistoyhdistys-Finlands Folkhögskolförening ry:n puolesta,

Helena Ahonen
puheenjohtaja

Tytti Pantsar
toiminnanjohtaja